

BioKennisWeek 20 januari 2021, 10.00 – 10.30 uur

De Boerentronrede 2021

*Deze Boerentronrede is uitgesproken door Jan Dirk en Peter van de Voort, De Groote Voort;
www.remeker.nl*

Intro en slotreflectie door Edith Lammerts van Bueren, voorzitter BioAcademy, www.bioacademy.nl

Intro Edith Lammerts van Bueren:

Welkom bij de derde jaargang van de Boerentronrede. Ik ben Edith Lammerts van Bueren, voorzitter van de BioAcademy.

Samen met Bert van Ruitenbeek organiseer ik jaarlijks deze boerentronrede vanuit de programmacommissie van de BioBeurs, als inspiratieve aftrap voor de Bio Beurs.

En dat is wat ook de BioAcademy wil bieden: een breed aanbod voor kennisdeling en inspiratie. Voor boeren en tuinders, maar ook voor winkeliers, verwerkers, mensen in de handel, voor zowel de beginners, omschakelaars als ook voor diegenen al langer actief zijn in de bio-sector biedt de BioAcademy met haar partners leeraanbod aan.

De Boerentronrede beoogt niet het landelijke beleid van Bionext of de Biosector te representeren, maar we nodigen jaarlijks een boer of boerin uit om zijn of haar eigen visie over wat hun drijft met ons te delen en ons te inspireren.

Twee jaar geleden was het de jonge boer Bart uit Rotstergaast in het zuiden van Friesland die als eerste de Boerentronrede uitsprak. Hij sprak zijn liefde uit voor het gezinsbedrijf over vele generaties, en zijn drijfveer om zijn boerderij toegankelijk te maken voor kinderen om te kunnen leren van de levende natuur; alles onder het motto 'Samen voor een 1000 jarige landbouw'!

Vorig jaar sprak boerin Tineke van den Berg van de Stadsboerderij in Almere en riep ons op onze dromen te volgen, zoals zij dat, samen met haar man Tom Saat, gaandeweg hebben gedaan en ingekleurd. Niet zomaar een gemengd biologisch-dynamisch bedrijf, maar met diverse maatschappelijke functies in combinatie met een boerenmarkt, woonhuizen en Odin winkel op het erf. En dat alles op zoek naar balans tussen de landbouw en de maatschappelijke behoeften.

Dit jaar staat de BioKennisweek en dus ook de Boerentronrede in het teken van klimaatsverandering. Wat is de bijdrage van de biologische landbouw om de toenemende problemen die het veranderende klimaat veroorzaakt het hoofd te bieden? Waar komen bedrijf en klimaat samen?

Vandaag spreken Jan Dirk en Peter van de Voort de Boerentronrede uit. Zij spreken vanuit een lange familietraditie als melkveehouders op het bedrijf De Groote Voort in Lunteren, op zandgrond. Jan Dirk en Irene van de Voort runnen samen met hun zoon Peter het bedrijf, dat 30 jaar geleden is omgeschakeld naar een biologische bedrijfsvoering.

De Groote Voort beslaat nu ruim 50 ha weiland met een grote open, ronde stal en zo'n 95 Jersey koeien om te melken. De rauwe melk wordt zelf op de boerderij verkaasd tot de beroemde Remeker kaas.

Zij doen mee aan het project Klimaatboeren en zullen hun zoektocht en ambities met u delen. Vader Jan Dirk en zoon Peter zullen hun boodschap om beurten voordragen, gezeten op hun boerentronen.

Het geheel zal afgewisseld worden met beelden van hun bedrijf, gefilmd en samengesteld door Onno Gerritse.

[Filmpje 1 intro Natuur op het bedrijf De Groote Voort]

Natuur op de boerderij

Jan Dirk van de Voort: Nooit hebben we durven dromen, dat dit mogelijk is op onze boerderij. En als het hier kan, dan kan het overal. Wij kunnen met elkaar ons weer verbinden met de natuur om ons heen.

Vroeger waren de roeken onze vijanden, omdat ze uit verveling en op zoek naar voedsel, het plastic van de kuilen kapot maakten, wat zorgde voor voerverlies. Nu zijn het onze kameraden, omdat ze heel vakkundig de mest verspreiden bij het zoeken naar de mestkevers.

De natuur krijgt op ons bedrijf steeds meer de ruimte doordat wij een stap terug zetten. De natuur gebruikt de ruimte om weer te herstellen van de onbalans die wij in het verleden gecreëerd hebben. Concreet betekent dit, dat we inmiddels al 20 jaar geen antibiotica, wormmiddelen, en vliegenbestrijdingsmiddelen meer inzetten op ons bedrijf. We ploegen niet meer en willen het land zo min mogelijk berijden met machines, om de bodemstructuur te herstellen. Nog altijd hebben we te maken met een storende laag in de bodem, die nog stamt uit de tijd dat we de grond regelmatig ploegden en met zware machines mest uitreden en gras oogsten.

De bodem herstelt zienderogen in onze natuurlijke bedrijfsvoering waarin de koeien mest produceren, die vrij is van niet natuurlijke middelen. Die mest wordt daardoor heel goed opgenomen in het kruidenrijke grasland, waar ze de gehele dag grazen. De mestkevers weten de mest snel te vinden en vermenigvuldigen zich in grote getale in de mest. De roeken eten de kevers graag en trekken de mest uit elkaar op zoek naar de kevers. Voorheen gebruikten wij een trekker met weidesleep om de mesthopen uit elkaar te trekken. Die hebben we nu niet meer nodig en zo voorkomen we dat het land weer belast wordt met een machine.

De potstal produceert in de stalperiode strorijke mest. Deze mest rijden we in de winter uit op het land. Strooiselwormen gaan vervolgens aan de haal met het stro van de mest. Ze zijn ongelooflijk ijverig en verdienen onze aandacht, omdat ze grote hoeveelheden stro diep de grond in trekken. Als geen ander zijn ze in staat de storende laag in de bodem die wij met ploegen en zware machines veroorzaakt hebben weer te herstellen. De graswortels weten de wormengangen feilloos te vinden op zoek naar water. De collega aardwormen leven niet van stro, maar van de grond en mengen enorme hoeveelheden aarde. Ze maken de grond vruchtbaar door de wormenpoep die ze achterlaten. Het is geweldig om te zien dat de grond door hun werk weer poreus wordt en weer veerkracht krijgt. Bij extreme regenval blijft het water niet meer op het land staan, maar wordt het opgenomen door de bodem. Bij droogte kunnen de wortels nog lang vocht vinden, omdat ze diep geworteld zijn. Door het werk van de wormen hebben wij enkele jaren geleden onze beregeningsinstallatie verkocht, dat bespaart ons veel tijd en brandstof.

Zo ervaren wij, dat alles hier op de boerderij in elkaar grijpt en elkaar beïnvloedt. Meer ruimte voor natuurlijke processen betekent meer biodiversiteit en complexiteit. Onze bijdrage in het klimaatthema is om de balans in de natuur terug te brengen. Wij ervaren dat alles hier op de boerderij in elkaar grijpt en elkaar beïnvloedt. Als echter één onderdeel fout gaat of niet klopt, kunnen de gevolgen groot zijn, met bolle kazen tot gevolg.

[Filmpje 2 over rauwmelks offer]

Balans in kaas

Peter van de Voort: Als je ingrijpt in een natuurlijk proces blijft het over het algemeen niet bij die ene interventie. Je ziet vaak alleen de voordelen op de korte termijn. De nevenschade is vaak moeilijker te achterhalen. Neem het homogeniseren van het landschap. Dit is weliswaar praktisch maar geeft bepaalde dieren en organismen meer kans en andere minder. Op veel plekken spreken we al van een groene woestijn. Door pesticiden groeit er maar één gewas op het land van biodiversiteit is geen sprake meer. Die biodiversiteit, zijn we achter gekomen, is juist zo belangrijk! Een natuurlijke balans. Dat is wat ons betreft de weg.

Om die natuurlijke balans te vinden moet je minder ingrijpen en de natuur meer op zijn beloop laten. Waar de balans ernstig is verstoord zal het ook enige tijd duren totdat deze weer hersteld is. Het is een proces dat vaak jaren kan duren. Maar vertrouw op je gevoel en als je doorzet wordt je beloond. Bij ons is dat in de smaak van onze producten.

Want alles wat wij doen vinden we terug in de kaas. Wat de koeien eten, de gezondheid van de dieren en of we netjes hebben gewerkt. Door niet de pasteuriseren en kort te pekelen zie je wat je hebt gedaan. We zetten geen joker in om problemen weg te maken. Door niet boven de temperatuur van de koe uit te komen en kort te pekelen, blijft alles volledig intact. Ook als er een onbalans is. Maar als er 1 element niet klopt krijg je dat direct terug. De kazen bollen op zoals je kon zien. Deze kaas heeft een mindere smaak en kan niet het speciaal kanaal in. Maar als het wel klopt dan is de biodiversiteit van de natuur als rijkheid van smaken terug te vinden. De koe eet niet alleen gras, maar diverse gewassen en kruiden. Ook de schimmels en bacteriën geven smaak en zijn onderdeel van de rijping. Een complex samenspel tussen natuur en ondernemer waar de consument van mag genieten.

[Filmpje 3, over Observeren]

Observeren en interpreteren

Jan Dirk van de Voort: Koeien laten zich makkelijk aflezen. Door goed te observeren, vertellen de dieren wat er aan de hand is. Om dit te begrijpen, moeten we onze zintuigen gebruiken, want de koe heeft altijd gelijk!

Als je van achteren een koe observeert, kun je vrij gemakkelijk een vorm ontwaren. Een appelvorm betekent dat er een goede pens werking is. Een peervorm betekent dat de koe laat zien dat de pens werking door te weinig structuur in het rantsoen niet optimaal is. Die manier van laten zien, noemen wij spiegelen. Wij zien dat overal bij onze dieren en planten terug. Ook bij de vliegen op de huid van de koe. Zo zagen we een paar jaar geleden bij vrijwel alle koeien een kluitje vliegen op de huid, precies op de plaats waaronder de nieren zich bevinden. De vliegen leefden van het nier vocht op de huid, dat de nieren produceren om gifstoffen uit te scheiden. Wij ontdekten dat het drinkwater vervuild was. Toen we de watervoorziening hadden aangepast, bleven de vliegen weg. Hun nieren waren dus gezonder geworden. Door onnatuurlijke vliegenbestrijdingsmiddelen in te zetten, neem je een belangrijke spiegel van de koe weg. Terwijl juist die spiegel voor ons nou zo belangrijk is. Datzelfde geldt ook voor de bodem. De samenstelling van de kruiden, het gras en de klavers, spiegelen hoe het gesteld is met de bodem. Elk kruid dat er staat heeft bestaansrecht en is onderdeel van het geheel dat toe werkt naar balans; een zelf genererend vermogen.

Het observeren is bij ons begonnen toen wij stopten met het gebruik van antibiotica. Achteraf was dat het moment dat wij uit het technische systeem gestapt zijn. Voor velen is dit systeem veilig, voor ons is het juist onveilig omdat het alles uit balans trekt.

Onze eerste stappen waren onzeker. We kregen pas vaste grond onder de voeten toen de koeien dat lieten zien door mooie verteerde mest te produceren. Mest die niet stinkt maar naar gras ruikt. Mest als een zalfje. Door de koe op de pens te voeren, krijg je deze mest. Wij voeren om die reden de koe alleen maar grasproducten en geplet graan. Door die manier van voeren liepen de ontstekingen terug en werden de dieren actiever. We besloten om vanaf dat moment alleen nog maar natuurlijke oplossingen in te zetten. Dat is ook de reden dat de dieren hun hoorns mochten houden, maar dat betekende wel dat we een andere stal moesten bouwen. Dat werd een potstal. De storrige mest uit de potstal is, zoals gezegd, een zegen voor de bodem en het bodemleven geworden. In de potstal is er nauwelijks emissie, omdat we veel stro gebruiken, waardoor de stikstof gebonden wordt door de Koolstof.

[Filmpje 4 over Kaas en Pakhuis]

Marketing en vermarkten

Peter van de Voort: Als je een goed product hebt, verkoopt het zich vanzelf. Deze quote is deels waar. Helaas zijn er heel veel producenten die waanzinnig mooie producten hebben maar die niet weg kunnen zetten voor een goede prijs. Ik zie het overal om me heen gebeuren. Boeren en tuinders die de straatstenen eruit lopen. Maar hun producten niet goed kunnen, of weten te vermarkten. En als de consument het verschil niet weet gaat die voor wat die wel weet, en dat is de prijs. De prijs is waar grote ondernemers het altijd op winnen. Kwaliteit is waar de kansen liggen. Fijn als er een instantie is die daar mee kan helpen, die kan laten zien aan de consument waar het product voor staat. Dat er wordt gedacht aan mens, dier en milieu.

Gelukkig is daar het BIO keurmerk. Een keurmerk dat grosso modo staat voor onbespoten voedsel, geen kunstmest en meer dierenwelzijn. De boeren en tuinders krijgen een meerprijs voor hun producten als ze zich aan de richtlijnen houden. Vraag naar deze producten is er zeker en Bio zit in de lift. Grote producenten stappen in en bio is nu in elke supermarkt te vinden, een prestatie van formaat!

Maar aan de groei zit ook een schaduwkant. Vernieuwing van het keurmerk blijft uit en er wordt, net als in de reguliere markt, steeds meer geconcentreerd op prijs. Grote producenten zitten niet te wachten op meer regels en richtlijnen. Terwijl er genoeg kansen zijn om het keurmerk te verdiepen. Het feit dat bepaalde insecticiden en wormmiddelen in de biologische veehouderij nog gewoon mogen worden gebruikt zie ik als een gemiste kans. Meer verdieping is wenselijk ik mis de innovatie. Zonder innovatie raken consumenten de verbinding met het keurmerk kwijt en weet de jonge generatie nog amper waar het voor staat. Stilstand is achteruitgang en bio staat al jaren geparkeerd.

Maar waar kansen blijven liggen worden ze gelukkig ook weer opgepakt. Kwaliteitsproducten. Waarin biologisch een basisvoorwaarde is. Producten met échte smaken, Niet uit zakjes, E nummers of aroma's. Maar bedrijven waar de dieren in balans zijn en geen wormmiddelen nodig hebben. Ze zijn gezonder, produceren betere melk met meer smaak.

Door er zelf voor te kiezen geen insecticiden te gebruiken, krijg je meer biodiversiteit. Daarmee help je niet alleen de beestjes maar ook jezelf. Ook wij zijn tenslotte onderdeel van die natuur. De kostprijs stijgt door dit soort ingrijpen. Omdat wij een eigen merk hebben kunnen we die hogere kostprijs erin verwerken. Consumenten komen terug omdat de kaas smaak heeft én er wordt gedacht aan de natuur. Maar met alleen een goed verhaal kom je er niet.

Ik begrijp dat wij een uitzondering zijn in de markt. Maar als je naar de planeet kijkt zouden wij een eigenlijk de regel moeten zijn.

[Filmpje 5, over Kruiden]

Kruiden en systeemverandering

Jan Dirk van de Voort: Onze zoektocht naar natuurlijke middelen om met name dieren te ondersteunen brachten ons bij een kruidenman. Voorheen, inmiddels 20 jaar geleden, gebruikten we wormmiddelen en antibiotica bij longworm en ontstekingen. Deze middelen komen uiteindelijk in de bodem terecht, waar ze het bodemleven ter plekke elimineren. Voor ons dus een absolute no go. De bodem is ons alles. Tegelijk wilden we ook af van de vitaminen. Samen met onze kruiden man zijn we zo'n 40 soorten kruiden gaan inzetten in het rantsoen van de dieren. De kruiden ontlasten de lever, zodat schommelingen in de gezondheid beter opvangen worden. Het is wonderlijk om te zien, dat de koeien de kruiden zelf gaan halen wanneer zij dat nodig achten. Sommige koeien eten er soms veel van, anderen vrijwel niets. Op dit vlak hebben we inmiddels veel bijgeleerd en zijn wederom verbaasd over de resultaten, die de natuur zelf levert.

Maar het meest enthousiast zijn we toch wel over ons vrijwel 100 % vers gras rantsoen in de weideperiode. Zo simpel! Waarom hebben we dat niet eerder gedaan? Immers, we besparen veel werk en brandstof. De koeien doen alles zelf, want ze halen het verse eten van het land en brengen daar de mest. We meten lage N emissies en zien het organische stof gehalte toenemen door koolstof binding in de bodem. Maar om hier te komen, zijn er wel een paar stappen aan vooraf gegaan. Want onze koeien bleken niet de goede bouw te hebben voor dit systeem met hoofdzakelijk gras in het rantsoen. De dieren moeten een goed ontwikkelde pens hebben. Die fokken we nu met eigen stieren uit moeders, die wel gebouwd en aangepast zijn aan dit natuurlijke systeem. Bij de aankoop kortgeleden van jongvee uit Denemarken bleek weer dat de bouw van de dieren niet toereikend is voor een ruwvoer rantsoen. Met de juiste stier verwachten we dat hun nakomelingen al weer een betere bouw hebben om wel volledig op gras te kunnen functioneren.

Uit de weideperiode maken we de beste kaas. In deze periode is namelijk de verhouding van het humus complex en de micro organismen in de bodem in dezelfde verhouding terug te vinden in de pens van de koe. Dat geldt ook voor de melk. Die heeft daardoor een geheel eigen smaak en de ideale stabiliteit om door te kunnen rijpen tot oude kaas. Onze oudste kaas, de Pracht, is dan ook ons paradepaardje en reflecteert het beste de complexiteit van onze bodem.

[Filmpje 6, over Potstal]

Toekomst

Peter van de Voort: Het zien van kansen is een must als ondernemer. Op dit moment zijn de kansen in schaalvergroting. De vraag naar REMEKER kaas is sterk gegroeid de laatste jaren en de kwaliteit inmiddels ongekend stabiel. Na jarenlang investeren in de verbreding is het nu tijd om op te schalen. Groeien van 90 naar 110 melkkoeien en een 2e locatie voor de jongvee opfok. Alles blijft gras gevoerd en we zetten ook andere principes niet overboord. Ondertussen proberen we onze keten verder te verkorten en zelfvoorzienend te worden. De honger naar meer grond is daarmee voorlopig nog niet gestild.

Onze manier van werken geeft niet alleen meer mooie producten, maar brengt ook meer biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid en dierenwelzijn met zich mee. Een manier van werken die wat ons betreft de toekomst heeft. De samenwerking met de natuur aangaan, zodat ook mijn zoon later mogelijk in het bedrijf kan stappen. Iedereen weet dat we de wereld moeten doorgeven. Iedereen weet dat deze er slechter aan toe zal zijn, dan hoe ze is verkregen. De eeuwige drang naar meer zal altijd blijven. Maar meer hoeft niet altijd ten koste te gaan van de planeet. Meer kan ook betekenen haar beter te maken. Deze keuzes maken wij, als consument, elke dag met onze

portemonnee. Welke producten koop ik, wie ondersteun ik met de euro's die ik uitgeef. Bewust omgaan met je koopkeuzes dat is belangrijk. Juist nu.

Tegen de ondernemers zeg ik: wees onderscheidend, heb lef, durf jezelf te zijn, geloof in de kracht van ieders eigenheid en de kracht van de natuur. Met deze handvatten krijg je een krachtig bedrijf wat aansluiting vindt bij de uitdagingen waar we in deze tijd voor staan. Biologisch is wat ons betreft een solide basis.

[Filmpje 7 over Kalfjes bij de moeder]

Slotwoord

Edith Lammerts van Bueren: Veel dank Jan Dirk en Peter van de Voort voor deze zeer inspirerende boerentroonrede! Jullie hebben ons als toehoorders meegenomen in jullie voortdurend zoeken naar nieuwe, expliciete vormen van samenwerking met de natuur voor de gezondheid van de bodem, vee, de kaas en het omringende landschap. En wat komen daar automatisch veel voordelen uit voort voor de biodiversiteit en ook voor het klimaat!

Vanuit de bio-regelgeving besparen alle bio-bedrijven op fossiele brandstoffen. Zij gebruiken immers geen kunstmest, die fossiele energie vergt bij de productie.

Maar De Groote Voort heeft nog veel meer voordelen die de uitstoot van schadelijke stoffen terugbrengen:

- *Niet* ploegen
- *Geen* krachtvoer, dus ook geen overzees transport
- *Geen* gebruik van een weide sleep
- *Geen* gebruik van beregeningsinstallatie
- *Minder* methaan uitstoot dankzij natuurlijke voer-samenstelling
- *Geen* ontwormingsmiddelen, of middelen voor vliegverdelging
- *Geen* pasteurisatie en toevoegingen bij bereiding kaas

Maar wel:

- *Betere* mest
- *Meer* opslag koolstof in de bodem
- *Meer* afzet in korte ketens

En tenslotte en steeds belangrijk wordend:

- *Minder* kwetsbaar bij extreme regenval en bij extreme droogte door betere doorworteling en bodemstructuur.

En dat alles komt ook de kwaliteit en de smaak van jullie kaas ten goede!

Dank aan de toehoorders voor het kijken en ik hoop dat dit voor u allen een inspirerend voorbeeld is wat de biologische landbouw aan toekomstmogelijkheden biedt!

Organisatoren: Bert van Ruitenbeek (bureau Ecominds) en Edith Lammerts van Bueren (BioAcademy)
Beeldmateriaal gemaakt door Onno Gerritse, filmmaker

